

STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

„Studia Historica Gedanensia”
jest rocznikiem humanistycznym publikującym teksty
o tematyce historycznej. Istnieje od 2010 r.
Wydaje tomy tematyczne, nad którymi pieczę sprawują
redaktorzy specjaliści danej dziedziny.
Redakcja dąży do tego, aby w każdym z tomów były obecne
artykuły obejmujące epokę starożytności, przez średniowiecze,
czasy nowożytne, po wiek XIX i XX.
Nadesłane propozycje artykułów są dyskutowane
na posiedzeniu komitetu redakcyjnego, a w wypadku
akceptacji przydzielone recenzentom
specjalizującym się w danej epoce historycznej.

INSTYTUT HISTORII
WYDZIAŁ HISTORYCZNY UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
STUDIA HISTORICA GEDANENSIA
TOM XVI (2025)
CZĘŚĆ 2

DISCIPLINE IS THE SOUL OF AN ARMY

DYSCYPLINA WOJSKOWA
W DZIEJACH WOJSKOWOŚCI

pod redakcją
Piotra Derengowskiego

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2025

Rada naukowa SHG: Grzegorz Berendt (Uniwersytet Gdański), Marcin Hintz (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie), Tomasz Knoz (Uniwersytet im. Masaryka w Brnie), Beata Możejko (Uniwersytet Gdański), Piotr Perkowski (Uniwersytet Gdański), Tadeusz Stegner (Uniwersytet Gdański), Beata Wojciechowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Leonid Zaszkilniak (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki)

Komitety redakcyjne: Grzegorz Berendt, Piotr Derengowski, Aleksandra Girsztowt-Biskup, Iwona Janicka (przewodnicząca), Barbara Klasa, Michał Kosznicki, Sławomir Kościelak, Rafał Kubicki, Anna Łysiak-Łątkowska, Tomasz Maćkowski, Anna Mazurkiewicz, Julia Możdżeń, Beata Możejko, Anna Paner, Piotr Perkowski (sekretarz), Tomasz Rembalski, Przemysław Różański, Tadeusz Stegner

Recenzenci: Jerzy Będziński (Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni), Marcin Bohm (Uniwersytet Opolski), Jacek Bonarek (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Wiesław Caban (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Jan Stanisław Ciechanowski (Uniwersytet Warszawski), Tomasz Ciesielski (Uniwersytet Opolski), Jan Daniluk (Uniwersytet Gdański), Michał Gałędek (Uniwersytet Gdański), Agnieszka Januszek-Sieradzka (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Jarosław Kita (Uniwersytet Łódzki), Eugeniusz Koko (Uniwersytet Gdański), Andrzej Korytko (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Paweł Korzeniowski (Uniwersytet Rzeszowski), Bartosz Kruszyński (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Izabela Lewandowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Kiril Marinow (Uniwersytet Łódzki), Adam Ostanek (Wojskowa Akademia Techniczna), Joanna Pisulińska (Uniwersytet Rzeszowski), Andrzej Szwarz (Uniwersytet Warszawski), Joanna Wojdon (Uniwersytet Wrocławski)

Redakcja tekstów w języku polskim: Ewelina Ewertowska

Proofreading tekstów w języku angielskim: Piotr Styk

Skład i łamanie: ~~PRACOWNIA~~

Projekt okładki: Andrzej Taranek

Na okładce:

Morris Island, South Carolina. The „rogue’s march” drumming a thief out of camp, Haas & Peale,
Digital Id: cwpb 04762, <https://hdl.loc.gov/loc.pnp/cwpb.04762>, Reproduction Number:
LC-DIG-cwpb-04762 (digital file from original neg.)

Adres redakcji: Wydział Historyczny Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Wita Stwosza 55, 80-952 Gdańsk
e-mail: shg@ug.edu.pl

Redakcja deklaruje, że wersja papierowa czasopisma naukowego
„Studia Historica Gedanensia” jest wersją pierwotną

Publikacja sfinansowana ze środków Dziekana Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego
Uniwersytet Gdański

ISSN 2081-3309

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Spis rzeczy

Discipline is the soul of an Army. Dyscyplina wojskowa w dziejach wojskowości. Wstęp (Piotr Derengowski)	13
---	----

ARTYKUŁY

Lucyna Kostuch „Nie jest to zadanie łatwe dostarczać żołnierzy posłusznych, skoro się nie daje im w zamian żywności”. Ksenofont o żołnierskich posiłkach jako o podstawie porządku w greckiej armii	19
Michał Norbert Faszcza Znaczenie liktorów w systemie dyscyplinarnym republikańskiego Rzymu . . .	33
Daria Janiszewska-Sieńko <i>Disciplina Augusti</i> – hasło służące zdobywaniu lojalności żołnierzy w cesarstwie rzymskim doby Antoninów i Sewerów.	46
Maciej Wojcieszak „[...] exhauritur exercitus”. Kilka uwag o kondycji ekonomicznej żołnierza rzymskiego schyłku antyku w świetle łacińskiej literatury patrystycznej . . .	55
Łukasz Różycki Rzymska dyscyplina wojskowa na polu bitwy w świetle regulacji prawnych zawartych w <i>Strategikonie</i>	63
Katarzyna Maksymiuk A few remarks on the military discipline of the Sasanian army in the context of the revolt of Bahram Chobin.	71
Andrzej Niewiński Poszczególne aspekty sankcjonowania dyscypliny wojskowej w wybranych artykułach wojennych i ordynacjach średniowiecznych	80
Tomasz Maćkowski Organizacja i powinności gdańskiej straży obywatelskiej w przeddzień wojny z królem Stefanem Batorym	102

Aleksandra Skrzypietz

Dyscyplina wojsk polskich w drodze pod Wiedeń w 1683 r. –
pomiędzy interesem politycznym a mitem historycznym 123

Marcin Swobodziński

Pospolite ruszenie szlachty Księstwa Żmudzkiego i konfederacja wojska
litewskiego w 1696 r. w relacjach brandenburskiego tajnego radcy
Johanna Reyera 138

Adam Wołoszyn

W poszukiwaniu dobrej i surowej dyscypliny. Szwedzkie Artykuły
Wojskowe Karola XI z 1683 r. 158

Maciej Trąbski

Dezercje z armii Królestwa Polskiego (1815–1830) – studium przypadku
na przykładzie dwóch rozpraw przed sądami wojskowymi 175

Piotr Derengowski

Dezercje wśród żołnierzy Amerykańskich Oddziałów Kolorowych
(*U.S. Colored Troops*) w świetle sprawozdań głównych sądów
wojskowych IX Korpusu Armii Potomaku 205

Magdalena Nowak

Problemy z dyscypliną wojskową w oddziałach polskich
w czasie polsko-ukraińskich walk o Lwów w listopadzie 1918 r.
(w kontekście modernistycznej koncepcji narodu) 219

Aleksander Smoliński

Przypadki zbiorowej odmowy wykonywania rozkazów przez szeregowych
oraz dezercje z Wojsk Wielkopolskich w 1919 r. 240

Witold Jarno

Na straży dyscypliny wojskowej w Okręgu Korpusu nr IV Łódź.
Zarys dziejów 4. Dywizjonu Żandarmerii w latach 1921–1939 260

Maciej Franz

Kontrowersje wokół utrzymania dyscypliny w Polskiej Marynarce Wojennej
w toku kampanii polskiej 1939 r. 280

Paweł Sulich

Dyscyplina załogi Warszawy we wrześniu 1939 r. 295

Grzegorz Jasiński	
Kształtowanie dyscypliny wojskowej w szeregach Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej	312
Grzegorz Berendt	
Między samowolą a żelazną dyscypliną. Sowieccy partyzanci we wspomnieniach poleskich Żydów	325
Tomasz Gliniecki	
Problemy z dyscypliną żołnierzy Armii Czerwonej w oddziałach opanowujących Gdynię w 1945 r.	343
Robert Rybak	
Dyscyplina wojskowa w Marynarce Wojennej PRL w latach formowania Zjednoczonej Floty Bałtyckiej	360
Anna Mazurkiewicz	
Polonijne szanse i wyzwania kariery w amerykańskim wywiadzie – przypadek Williama J. Toneska (1906–1992)	373
Barbara Klasa	
Legenda a dyscyplina. Obraz Legionów Polskich w historiografii polskiej początków XX w. (1900–1914)	394
Michał Kosznicki	
Ludowe Wojsko Polskie we współczesnych podręcznikach historii dla szkół ponadpodstawowych	410

ŹRÓDŁA

Dariusz Kaczor, Radosław Kubus	
Gdańskie „Praejudicata militaria” z lat 1628–1680. Źródło do badań nad miejskim sądownictwem wojskowym wczesnej epoki nowożytnej	427

Contents

Discipline is the soul of an Army. Dyscyplina wojskowa w dziejach wojskowości. Wstęp (<i>Piotr Derengowski</i>)	13
--	----

ARTICLES

Lucyna Kostuch It was not easy to keep men obedient unless they were given provisions. Xenophon on soldiers' meals as the basis of order in the Greek army	19
Michał Norbert Faszczka The role of lictors in the disciplinary system of Republican Rome	33
Daria Janiszewska-Sieńko <i>Disciplina Augusti</i> – a slogan for gaining the loyalty of soldiers in the Roman Empire under the Antonines and the Severans	46
Maciej Wojcieszak “[...] exhauritur exercitus.” Some remarks on the economic condition of the Roman soldier of late antiquity in the light of Latin patristic literature	55
Łukasz Różycki Roman military discipline on the battlefield in the light of the regulations contained in the <i>Strategikon</i>	63
Katarzyna Maksymiuk A few remarks on the military discipline of the Sasanian army in the context of the revolt of Bahram Chobin	71
Andrzej Niewiński Individual aspects of the sanctioning of military discipline in selected articles of war and medieval ordinances	80
Tomasz Maćkowski The organisation and duties of the Gdańsk civic guard on the eve of war with King Stefan Batory	102

Aleksandra Skrzypietz

Discipline of Polish troops on the way to Vienna in 1683 –
between political interest and historical myth 123

Marcin Swobodziński

The *levée-en-masse* of the nobility of the Duchy of Samogitia
and the confederation of the Lithuanian army in 1696 in the accounts
of the Brandenburg Privy Councillor Johann Reyer 138

Adam Wołoszyn

In search of good and strict discipline. The Swedish Military Articles
of Charles XI (1683). 158

Maciej Trąbski

Desertions from the army of the Kingdom of Poland (1815–1830) –
a case study on the example of two trials before military courts 175

Piotr Derengowski

Desertions among U.S. Colored Troops in light of the proceedings
of the general courts-martial of the IX Corps of the Army of the Potomac . . . 205

Magdalena Nowak

Problems with military discipline in Polish units during the Polish-Ukrainian
battle of Lviv in November 1918 (in the context of the modernist theory
of nation) 219

Aleksander Smoliński

Cases of collective refusal to obey orders by privates and desertions from
the Greater Poland Army in 1919 240

Witold Jarno

Keeping military discipline in Corps District No. IV Łódź. An outline
of the history of the 4th Gendarmerie Battalion in the years 1921–1939 . . . 260

Maciej Franz

Controversies over the maintenance of discipline in the Polish Navy during
the Polish campaign of 1939 280

Paweł Sulich

Discipline of the Warsaw garrison in September 1939 295

Grzegorz Jasiński	
Shaping military discipline in the ranks of the Union of Armed Struggle and the Home Army	312
Grzegorz Berendt	
Between arbitrariness and iron discipline. Soviet partisans in the memories of Polesie Jews.	325
Tomasz Gliniecki	
Problems with discipline among Red Army soldiers in units seizing Gdynia in 1945	343
Robert Rybak	
Military discipline in the Navy of the People's Republic of Poland during the period of formation of the United Baltic Fleet	360
Anna Mazurkiewicz	
Polish diaspora career opportunities and challenges in American intelligence – the case of William J. Tonesk (1906–1992)	373
Barbara Klasa	
The legend vs discipline. The image of the Polish Legions in Polish historiography of the early twentieth century (1900–1914)	394
Michał Kosznicki	
The Polish People's Army (LWP) in contemporary history textbooks for secondary schools	410

SOURCES

Dariusz Kaczor, Radosław Kubus	
Gdańsk's "Praejudicata militaria" of 1628–1680. A source for the study of the municipal military justice system of the early modern era	427